

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Derleme Makale / Review Article

Baskı Karşıtı Uygulama: Baskıyı Tanımak ve Klinik Uygulamada Ele Almak Üzerine

Anti-Oppressive Practice: An Assessment of Recognizing Oppression and Fighting with It in Clinical Practice

Şükran Kolay Çepni¹

Doktor Öğretim Üyesi, Ankara
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal
Hizmet Bölümü,
sukrankolaycepni@aybu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-5237-6291

Başvuru: 15.12.2023

Kabul: 06.05.2024

Atf:

Kolay Çepni, Ş. (2024). Baskı Karşıtı Uygulama: Baskıyı tanımak ve klinik uygulamada ele almak üzerine. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 35(3), 515-536.
DOI: 10.33417/tsh.1405555

ÖZ

Tanıdık bir kavram gibi görünmesine karşın baskıyı tanıyabilmek ve onunla mücadele edebilmek sosyal hizmet uzmanları için her zaman kolay değildir. Bunun en önemli nedenleri arasında baskının karmaşık doğası ve gizlenebilme yeteneği vardır. Baskı, çoklu düzlemde görülen, sosyal etkileşim yoluyla inşa edilen ve hiyerarşik bir sistemi dayatan, zorlayıcı bir mekanizmadır. Baskı konusu, dünyadaki gelişmelerle paralel olarak, 1960'lerden itibaren sosyal hizmet alanında tartışılmaya başlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, sosyal hizmet uzmanlarının klinik uygulamalarına baskı karşıtı yaklaşımları nasıl dahil edebilecekleri konusunda bir değerlendirmede bulunmaktadır. Bu kapsamda, baskı kavramına ve sosyal hizmette baskı karşıtı yaklaşımın özelliklerine değinilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının klinik uygulamada baskıya karşı olma konusunda bir tavır benimsemelerinin, müracaatçıların özgürleşmesine ve güçlenmesine katkı sunacağı ve mesleki uygulamaların niteliğini artıracağına inanılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Baskı, baskı karşıtı yaklaşım, klinik uygulama, sosyal hizmet

ABSTRACT

Although it seems like a familiar concept, recognizing oppression and combating it is not always easy for social workers. The most important reasons for this are the complex nature of oppression and its ability to hide. Oppression is a coercive mechanism that appears on multiple levels, is constructed through social interaction, and imposes a hierarchical system. The issue of oppression began to be discussed in the field of social work since the 1960s, in parallel with developments in the world. The aim of this study is to contribute to greater awareness of oppression in the field of social work and to make an assessment of how social workers can incorporate the anti-oppression approach into their clinical practice. In this context, the concept of oppression and the characteristics of the anti-oppressive practice in social work are touched upon in the study. It is believed that social workers adopting an attitude against oppression in clinical practice will contribute to the liberation and empowerment of clients and increase the quality of professional practices.

Keywords: Oppression, anti-oppressive practice, clinical practice, social work

GİRİŞ

Teori veya yaklaşımların isimleri, okuyucuları için çoğu zaman haklarında ilk izlenimi uyandırıcı bir kaynak olurlar. Bazı teorilerin tam olarak neyle ilgilendiklerini isimlerinden anlarız ve haklarında pek de karmaşa yaşamayız. Baskı karşıtı yaklaşım (BKY), -İngilizcesi “anti-oppressive practice” (AOP)’ten çevrilerek Türkçe’ye kazandırılmıştır- bize ismiyle ilk etapta bir fikir verse de temelde ele aldığı anlaşılan baskının tam olarak nasıl bir şey olduğunu anlayabilmek, onu tanıyabilmek ve bir sosyal hizmet yaklaşımının içeriği olarak kolayca zihnimize bir yere oturtmak çoğumuz için biraz karmaşık olabilir. Çünkü baskı dediğimiz şey her zaman bizler için orada öylece duran ve uzaktan bakıp kolayca tanımlanabilen, net bir şey olmayabilir. Bazen, hem profesyonel bir yardım mesleği icra eden kişiler olarak hem de böyle bir uğraşı olmayan kişiler olarak, bir baskı unsurunu kolayca tanımlayabilirsek de bazen bir başkasını görebilmek, adını koyabilmek yıllarımızı da alabilmektedir.

Baskının kendisi ve onun daha az tanınan, bulanık yönlerinin yaşamlarımıza olan “gizil” etkileri üzerine düşünüldüğünde, her birimizin yaşamında bir biçimde yer alan baskıların, bazen nedenini hiç bilemediğimiz sıkıntılarımızın, huzursuzluklarımızın ana kaynağı olabileceğini söylemek mümkündür. Bu baskıları fark edip, adını koyabilmek ise ondan sıyrılabilmenin ve özgürleşebilmenin ilk adımıdır. Bu nedenle bazen hayli meşakkatli olabilse de en azından bir zaman geldiğinde, baskıya baskı diyebilmenin veya birisinin baskıya baskı diyebilmesine yardımcı olmanın önemli olduğu noktasına varabiliriz. Ancak, herkes için olabildiği gibi sosyal hizmet uzmanı adayları veya uzmanları için de baskıyı tanımak kolay olmayabilir. Çok açık şekilde görünen, temel, her birimizin rahatça tanımlayabileceği bazı baskı süreçlerini ayırabilirken; yaşama sinmiş, kendi benliğimizden veya toplumsal-kültürel özelliklerimizden temellenmiş ve orada olan bazı baskı süreçlerini görebilmek profesyonelleri de zaman zaman zorlayabilmektedir. Baskıya karşıt olmaktan söz eden bir yaklaşımdan bahseden bu çalışmada, bu nedenle ilk etapta baskının ne olduğunu bir miktar konuşmanın önemli olduğuna inanılmaktadır. Böylece, sosyal hizmet mesleği içerisinde gerçekleşen çalışmalarda, baskı pratiği ile mücadele etme konusunda farkındalığın artabileceği ve kendimizi onunla mücadele etme noktasında daha fazla geliştirebileceğimiz düşünülmektedir.

Bu çalışmanın ana amacı, sosyal hizmet alanında baskının daha çok tanınmasına katkı sunmak ve sosyal hizmet uzmanlarının klinik uygulamada baskı karşıtı yaklaşımı uygulamalarına nasıl dahil edebilecekleri konusunda bir değerlendirmede bulunmaktır. Bu kapsamda çalışmanın ilk bölümü, baskının karmaşık ve çok yönlü doğasını tartışmaya ayrılmıştır. Akabinde ise sosyal hizmetin baskı konusu ile ilgilenmeye başlama sürecine, baskı karşıtı yaklaşımın temel savlarına ve klinik uygulamada ele alınma durumuna dair çıkarımlara yer verilmektedir.

BİR KAVRAM OLARAK BASKI

Baskı dediğimizde aklımıza ilk ne geliyor? Baskı dediğimizde aklımıza ilk gelen şeyler bu kavram için gerçekten doğru mu? Bazen baskı olduğunu aslında pek de fark etmediğimiz şeyler de bizim için baskı içeriyor olabilir mi? Bir an geldi ve kendimiz için konforlu sandığımız bir şeyin aslında üzerimizde büyük bir baskı oluşturduğunu fark ettiğimiz durumlar yaşadık mı? Büyük bir ihtimalle birçoğumuz, en başta şu an kendi hayatlarımız hakkında kapsamlı bir düşünme sürecine girme şansına sahip olsak ve hatta bunu yaparken bir profesyonelden destek de alabilsek, süreç boyunca kazıdıkça ve derinlere indikçe, orada muhtemelen çeşitli baskı unsurlarını ve bize pek baskı olarak da görünmemiş olan ama incelendiğinde apaçık baskı oluşturan birçok unsuru seçebiliriz.

Sosyal hizmet mesleği içerisinde, müracaatçılarla çalışmada da benzer bulgularla karşılaşmamız olasıdır. Dominelli (2002), baskıyı ve onu (yeniden) üreten dinamikleri sosyal hizmet uzmanlarının yeterince anlamamaları durumunda, müracaatçıların toplumla bütünleşmelerine ve yaşamlarının kontrolünü ellerine almalarına yardımcı olurken, onlara yeterince faydalı olamayacaklarını ve doğrudan veya dolaylı olarak onlar üzerinde kendilerinin de baskıcı olabileceklerini belirtmektedir. Bu noktada sosyal hizmet uzmanları için zorunlu ödevlerden birisinin, baskıyı ve onu üreten dinamikleri tanımak ve uygulamada onunla mücadele etmek olduğunu anlıyoruz.

Sosyal hizmet profesyonelleri olarak; yoksul olmak, engelli olmak, lgbtqia+ olmak, göçmen olmak, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hayli hüküm sürdüğü bir dünyada kadın ve çocuk olmak, yaşlı olmak, herhangi bir konuda azınlık olmak... Bu tür grupların, bu kimliklere olan aidiyetleri nedeniyle daha çok baskı altında kalabildikleri, uzmanların çalışma yaşamlarında daha kolay görebildikleri bir gerçek. Bu gruplardaki kişilerin, bu temel aidiyetleri noktasında ezilebildikleri ve daha kırılgan ve dezavantajlı hale gelebildikleri de öyle. Bu belirgin baskı unsurlarına ek olarak, yaşam içerisinde çeşitli başka durumlar nedeniyle baskıya maruz kalıp, ezilen farklı birçok insan grubu da mevcut. Böyle bakıldığında, ilk etapta ortaya ezilen gruplar ve ezen gruplar gibi bir ikilik çıktığı görülüyor. Bazı insanlar, bazı aidiyetleri veya özellikleri nedeniyle baskı altında kalabilirlerken, bazıları görece daha “şanslı” olup bir süreklilik içerisinde ezen tarafta mı yer alıyor? Yaşam her zaman bu kadar keskin ve net ayrımlara yer veriyor mu, tartışmalı. Nitekim, baskı karşıtı yaklaşım konusunda bizlere önemli görüşler sunan bilim insanlarından birisi olan Dominelli (2002), baskı noktasında yalnızca ezilen ve ezen ayrımı yapmanın ötesine geçmemiz gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, baskının nasıl çalıştığını, nasıl deneyimlendiğini, nasıl çoğaldığını ve ona nasıl direnip, onu nasıl yok edeceğimizi bilmemiz gerektiğinin altını çizmektedir.

Sahip olduğu tüm dinamikleri, onu tanıyabilmek adına bilmemiz gerektiği açık olan baskının, bu halde ne olduğunu tanımlamaya başlamak ilk adım olabilir. Dominelli (2002), baskıyı baskıdan baskı

karşıtlığına ve baskısızlığa uzanan bir süreklilik içinde var olan bir şey olarak kavramsallaştırmaktadır. Yazara göre baskı, insanları baskın veya üstün gruplara ve onlara tabi veya onlardan aşağı görülen gruplara ayıran ilişkiler bütünüdür. İnsanları ayırmaya dair tahakküm ilişkilerini içeren, gücün başkaları üzerinde uygulanmasını gerektiren zalimce veya adaletsizce muamelesidir. Baskı, baskın değerleri normalleştirir ve bu tahakküm ilişkileri, aşağı sayılanların niteliklerinin ve katkılarının sistematik olarak değersizleştirilmesine, failliklerinin reddedilmesine, yaşamlarındaki değişim olanaklarının kısıtlanmasına ve onların sosyal kaynaklardan dışlanmasına neden olur (Dominelli, 2002).

Baskı, toplumlar içindeki insanların ve grupların kategorik bir örgütlenmesini yaratmak için sosyal bir inşadır ve belirli bir gruba mensubiyetleri nedeniyle; bir bireye veya gruba karşı haksız bir şekilde hareket edildiğinde, politika uygulandığında, onların adil bir yaşam sürmelerine, sosyal hayatın tüm yönlerine katılmalarına veya temel özgürlüklerinden ve insan haklarından mahrum kalmalarına ortam sağlandığında meydana gelmektedir (Baines, 2011). Morgaine ve Moshoula (2020) baskıyı, genellikle basmakalıp sosyal grup üyeliklerine dayalı olarak avantaj ve dezavantajı koruyan, bireysel çeşitliliği göz ardı eden olumsuz stereotiplere dayalı bir sistem olarak tanımlamışlardır. Mullaly (2010) ise baskıyı, bireylerin kişisel gelişim veya hayatta kalma fırsatlarına erişimlerinin engellenmesi, topluma katılımdan dışlanmaları, sosyal grup üyeliklerine veya kimliklerine dayalı olarak daha düşük bir statüde görülmeleri veya bir ayrıcalıklı grup tarafından daha az eşit olarak görülmeleri olarak açıklamıştır. Özetle baskı, güçlü gruplar ve kurumlar tarafından uygulanan veya uygulatılan ayrımcılık ve önyargılı politikalar şeklinde de açıklanabilir (Solomon ve Omorogiuwa, 2020).

Sahip olduğumuz kimlik, baskı konusunda önemli bir unsurdur. Ayrıca kimlik, hayli karmaşık ve dinamik bir olgudur. Bu haliyle de, baskı konusu içerisinde ayrı bir okuma yapma ihtiyacı doğurmaktadır. Yaş, ırk, etnik köken, cinsiyet, din, cinsel yönelim, fiziksel görünüm ve daha fazlasını içerebilen kimlikler, toplumda farklı toplumsal üyelere güç ve ayrıcalık tahsis etmede çok önemli bir rol oynamaktadır; öyle ki güçlü bireyler, gruplar ve sistemler daha az güçlü olan bireyleri ve grupları ırk, cinsiyet, sınıf vb. temelinde çoklu sosyal etiketler kullanarak marjinalleştirebilir ve baskı altına alabilirler (Hogewoning, 2012; Solomon ve Omorogiuwa, 2020). Dominelli (2002), kimlik oluşumunun doğasının, kişinin kimliğini bir başkasıyla ilişkili olarak anlamayı içerdiğini ileri sürer. Bu süreç genellikle değerlendircidir. Burada birey, sahip olduğu kişisel değerlere dayalı olarak kendisini bir hiyerarşi içinde diğerine karşı ölçer ve böylece hiyerarşinin bir kimliğin veya özelliğin diğerinden üstün görülmesiyle sonuçlanır ve bölünmeye hatta baskı riski oluşturmaya neden olan bir "biz-onlar" dinamiği ortaya çıkabilir (Hogewoning, 2012).

Farklı yazarlar baskının önemli karakteristik özelliklerini açıklamışlardır (Dominelli, 2002; Mullaly, 2010; Morgaine ve Moshoula, 2020). Baskı mekanizmasını iyi tanıyabilme adına, vurgulanan bu özelliklerin bilinmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Buna göre:

- Baskı; dinamik, sürekli, karmaşık, çok boyutlu, akışkan ve ilişkiseldir. Karşılıklı olarak güçlendirilmiş bir sosyal süreçtir.
- Baskı, hiyerarşiktir. Baskı, ayrıcalıklı grupların dezavantajlı grupların güçsüzleştirilmesinden kazanılmamış avantajlar elde ettiği hiyerarşik bir ilişkiyi ifade etmektedir.
- Baskı; kişilerarası, sosyo-kültürel, kurumsal ve yapısal düzeyde, insanların başkalarına karşı eylemleri ve davranışları yoluyla sosyal olarak inşa edilmektedir.
- Baskı, kişisel düzeyde; aile ilişkilerinde, okul, refah devleti, sosyal politikalar ve mevzuatı içeren kurumsal alanda; dini veya inançsal bağlarda, tinsel alanda; kültürel alanda, yerel toplumda; ulusal alanda, ekonomide ve fiziksel çevrede görülebilir.
- Baskı, insan yaşamında hem kamusal alanı hem özel alanı etkileyen bir deneyimdir.
- Baskının dinamikleri, her alanda ama özellikle de psikolojik, sosyal, ekonomik ve politik alanlarda belirgindir.
- Baskı sosyal alanda, etkileşim süreçleri ile gerçekleşir ve bu yolla inşa olurken, önceden kestirilebilirliği zordur. Ancak, rutinde sürekli yeniden inşa olursa devamlılığı sürer.
- Baskıcı ilişkiler, insanların benlik algısını, yani kim olduklarını hedef alır. Baskıcılar, sosyal olarak inşa edilmiş bir statüyü, doğal ve değişmez olarak sunarlar ve onu, daha aşağı şekilde tasvir edip, bu konuda değişim şansının olmadığını vurgularlar.
- Güç ve ayrıcalık görecelidir çünkü bireyler çoklu, karmaşık ve kesişen sosyal grup üyeliklerine sahiptir.
- Yaşamlarının bir alanında baskı altında olan insanlar, başka bir konuda bir başkasına baskı yapan konumunda olabilirler. Baskının etkileşim süreçleri ile yürütülmesi bunun en temel sebebidir.
- Baskı, yaygındır. Toplumsal eşitsizlik, bireysel bilincin içine gömülü olduğu kadar, toplumsal kurumlar boyunca da örülmüştür ve yaygındır.
- Baskı, kısıtlayıcıdır. Bireysel fırsatları ve kişinin olasılık duygusunu önemli ölçüde şekillendiren yapısal ve maddi sınırlamaları temsil etmektedir.
- Baskı, içselleştirilmiştir çünkü baskı aynı zamanda insan ruhunda da bulunur ve baskıcı inançlar içselleştirilir. Kişiler, kendi kendilerine de baskı uygulayabilirler.
- Hayatları baskıcı ilişkiler içerisinde gömülü olan insanlar baskı konusunda, kabul, uzlaşma veya reddetme pozisyonlarından birisini taktiksel biçimde kullanabilir ve belirli bir sıra olmaksızın birinden diğerine zaman içerisinde geçebilirler.

Göçmen birisinin kolayca hırsızlık yapabileceğini düşünmek; yaşından ötürü artık seçimlerini kendisinin yapamayacağına inandığınız yaşlı ebeveynimize, onun hayatı ile ilgili kendi aldığımız kararları fikrini sormadan dayatmak; fiziksel engelli öğrenciler için çevresel düzenleme yapmaya önem vermeyen kamu kurumları; baba olmanın erkekliğin en iyi hali olduğunu vurgulayan toplumsal ve kurumsal söylem veya belirli bir orandaki zayıflığın, çekiciliğin ve ideal kadın olmanın en gerekli fiziksel kriteri olarak sunulması sonucu, bu düzeyde zayıf olamayan bir kadının kendisini iradesiz ve başarısız olarak etiketleyip, sürekli olarak suçlaması... Sayılarını rahatça arttırabileceğimiz bu tür örnekler, bize baskının düzeyleri hakkında ipucu vermektedir. Bizler baskıyı, kendimiz bizzat kendimize yapabildiğimiz gibi, onu kişisel yaşamlarımızda karşılaştığımız bir başka kişiye de “hemen oracıkta” yapabiliyoruz. Bazen, örneklerde de görüldüğü gibi bir kurumsal hizmetin, politikanın eksikliği veya hiyerarşi üreten toplumsal bir söylemin yaygınlaşmasına katkı vermek de baskının inşasına ve yapısal olarak yerleşmesine izin verebiliyor.

Bir biz ve ötekiler ayırımından temellendiği düşünülen baskılar, günlük yaşam içerisinde sürekli devam eden etkileşimle yeniden inşa olurken, bizler için hayli katmanlı bir hiyerarşik dünya içerisinde yaşama zorunluluğu yaratabilir. Bu katmanların, zaman zaman farklı düzeylerinde gezinmemize imkânımız olabilir. Azınlık bir etnik gruba mensup olan göçmen baba, iş yerinde bu kimliğinden ötürü baskıya maruz kalabilirken; evde kızının okula gitmesine izin vermeyerek bir başkası için baskıcı olabilir. Bu nedenle baskıcı-baskıya uğrayan konumunun bağlamsal olarak değişebildiğini aklımızda tutmamız gerekmektedir.

Sadece kamusal alanda görülmediği belirgin olan baskıların, olumsuz taraflarından bir başkası ise şüphesiz benlik algısını hedef almasıdır. Baskıcı mekanizmalar, bizlerde, tarihsel süreçte sosyal olarak kurgulanmış birçok şeyin esasında “doğal” ve “değişmez” olduğu yanılgısını üretirler. Dünya var olduğundan beri hep aynı biçimde var olduğunu düşündüğümüz ve hiçbir zaman da değişmeyeceğine inandığımız birçok şeyin, tarihsel süreçte toplum tarafından inşa edildiğini öğrenme şansımızı düşürürler. Bu yanılsamalar, sosyal yaşamda kurgusal şeylerin sorgulanmasının ve gerekli durumda değişmelerinin önünü tıkırlar. Hiyerarşik konumların sağlanmasına zemin hazırlayan bu durum, bazı statükoları içselleştirmeye, baskıların ortaya çıkmasına ve sürmesine zemin oluştururlar. Benlik algısına yerleşen verili standartları sağlayamadığında, bireyler en başta kendilerini suçlayarak, patolojikleştirme eğiliminde olabilirler. Kendinden, kendi ruhundan başlayabilen bu süreç, evde, okulda, sokakta, sosyal medyada, kurumlarda da kendini gösterebilir ve baskı unsurları pekişir.

Bildiğimiz, ezberlediğimiz ve aksini hiç düşünmemiş olduğumuz birçok şeyin aslında birer sosyal inşa olabildiğini unutmamak ve sosyal hizmette mesleki uygulama sürecinde sorgulamalar yaparak ve yaptırarak bu farkındalığı uygulamamıza yansıtma, bu bağlamda önemli görünmektedir. Belirlenmiş bir oranda kadınların zayıf olması gerektiği ideali örneğinden devam edecek olursak

örneğin, x düzeyde zayıf kadın makbuldür anlayışı birçoğumuz tarafından sanki her zaman orada öylece var olan bir standartmış gibi algılanabilir. Halbuki araştırıldığında, kadın bedenine yönelik ideal ölçülerin tarihsel süreçte farklı zamanlarda değişkenlik gösterdiğini ve x düzeyde zayıflığın çekici olduğu anlayışının pek eskiye dayanmadığını söylemek mümkündür. Politikalar, kapitalizm, medya gibi pek çok faktörün, bu gibi durumlarda “normallik”, “olması gereken” üzerinden bir hiyerarşi yaratmaya yol açan baskının ortaya çıkmasına katkı verdiği düşünüldüğünde, bu baskıyı sosyal hizmet bağlamında analiz etmek ve müracaatçılarımızla olan uygulamalarımızda ele almak değerli görünüyor. Hangi beden ölçüsünün “güzel” hangisinin “çirkin”, kimin “çekici” kimin “iradesiz” olduğunu belirleyen şeyin tam olarak ne olduğu, kim tarafından, neye göre belirlendiğinin tartışmasına fırsat vermek; bedenlerin biricikliği, insanların çeşit çeşit beden yapısında, boyda, renkte ve fizyolojik özelliklerde olabileceğini hatırlayıp, kendimizi standartlara uydurma konusunda tekrar düşünmemize yol açıyor. Ve bu düşünme ve belki eylem süreci, bazılarımızın baskılarından özgürleşmesine fırsat doğurabiliyor.

BASKI KARŞITI YAKLAŞIMIN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

Sosyal hizmet mesleğinin tarihi, 1800’lü yılların sonlarında, özellikle bir grup kadın aktivistin önderliğinde Batı’da, sosyal sorunlara ve insan hakları ihlallerine yönelik kolektivist bazda çalışmalar yapılmasıyla başlamıştır. Mesleğin ilk yıllarındaki hak temelli ve daha çok makro toplumsal değişimleri hedefleyen yaklaşımı, 1900’lerin ilk yarısında psiko-dinamik etki altına girilmesi ve zaman içerisinde biyo-medikal paradigmaya uyum sağlanmasıyla birlikte dönüşmüştür. Böylelikle sosyal hizmet, makro odağını daha çok klinik uygulama ve bireyle çalışma temelinde, teşhis-tedavi odağında çalışmalar yapmaya yönlendirmiştir.

Sosyal hizmetin etkisi altına girdiği biyo-medikal paradigma, sorunları bireylerin kendi biyolojik doğalarına ait, “özel” problemler olarak çerçeveleme eğiliminde olan, soruna neden olan çevresel faktörleri görmezden gelen bir yapıdadır. Pozitivizmden köklenen bu bakış açısına göre, birey veya grupların sorunları, onların kendilerindeki çeşitli özelliklerden kaynaklıdır ve özellikle sağlık alanındaki uzmanlar tarafından rasyonel yöntemlerle tedavi edilmeye muhtaçtır. Örneğin, cinsel bir soruna sahip olan bir kadın, bu yaklaşıma göre, ruhsal veya fizyolojik olarak bir bozukluğa sahip, hasta kişidir ve durumunun ana sebebi de sahip olduğu bu kişisel patolojisidir. Bu kadında mevcut cinsel sorunun varlığına yol açan toplumsal cinsiyet eşitsizliği, partner etkisi, bu konuda yardım alabilecek ekonomik gücünün olmaması veya yetiştirilme tarzı gibi faktörler bu bakış açısında pek fazla ele alınmaz ve “hastalığın” teşhisi ve muhtemel medikal tedavisi ile kişinin şikayetleri hızlıca yok edilmeye çalışılır. Bu durum ise, problemin köklerine inilmemesine, müdahalenin sınırlı kalmasına yol açar ve kişiler sağlık konusundaki haklarını tam olarak elde edemezler. Medikal modelin tamamıyla baskın olduğu dönemde, sosyal hizmette bu örneğe benzer şekilde

müracaatçıların yoksulluk, madde bağımlılığı, ihmal ve istismar gibi başka sorunlarına da kişisel patolojiler gözüyle bakılıyor ve probleme katkı sunan sosyal bağlam göz ardı ediliyordu. Sosyal hizmetin bu ortamdaki işlevi ise daha çok mevcut sorunları ve soruna yönelik birtakım müdahaleleri tespit etme ve onu uygulayarak bireylerin topluma uyumunu en yüksek düzeye çıkarma biçimindeydi.

Daha çok 1900'lerin ilk yarısına tekabül eden bu sosyal hizmet anlayışı, yüzyılın ikinci yarısında dönüştürülmeye çalışıldı. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte, savaş sonrası yaralarını sarmaya odaklanan pek çok ülkede refah devleti olgusu benimsenmişti. 1960'ların savaş sonrası ortamında ise devrimci sosyal hareketler yükselişe geçti ve yapısalcı yaklaşım arttı. Bu gelişmeler hem dünya hem de sosyal hizmet için yeni dönüşümlerin habercisi oldu. Bu yaklaşımlardan da köklenen eleştirel paradigma, sosyal hizmette etkin olmaya başladı ve sosyal hizmetteki birey odaklı bakış açısına ve onun yapısal unsurları dikkate almayan yaklaşımına karşı eleştiriler getirdi (Akbaş, 2014). Sosyal hizmette çağdaş eleştirel yaklaşımlar da, ilk kez bu iklim içerisinde doğmaya başladı.

Bu dönemde, sosyal hizmette ilk olarak sınıfsal eşitsizlik ve sosyal adalet vurgusu ile radikal yaklaşım ön plana çıktı. 1970'lerde refah devleti düşüncesinin zayıflamasına ve ekonomik koşulların ve adaleti sağlamanın zorlaşmasına paralel olarak yükselişe geçen radikal sosyal hizmet, müracaatçıların sınıf temelinde yaşadıkları eşitsizlikleri ve kapitalizmin yarattığı sorunları vurgulayarak kurumsal ekonomik sistemlerin baskıcı doğasını eleştirdi (Akbaş, 2014). Sosyal hizmet uygulamasında, sınıf analizinin önemini ve sosyal değişimi savundu. 1970'lerde sosyal sınıfa odaklanan radikal eleştiri, zaman içerisinde ırkçılık veya cinsiyetçilik gibi diğer baskı biçimlerini görmezden gelmekle itham edildi ve bu nedenle, sosyal hizmette eleştiri gündemine 1980'ler ve 1990'larda; ırk, cinsiyet, engellilik ve yaşa bağlı ayrımcılık gibi konular da dahil edilmeye başlandı (McLaughlin, 2005).

1980'ler refah devletinin çöküşü ve neo-liberal politikaların güçlenmesi, insanlar için zor koşulları da beraberinde getirmedi. Neo-liberal dönüşüm nedeniyle, sosyal devletin yerini piyasa mekanizmaları aldı ve sosyal sorunların çözümü çoğunlukla bireylerin kendi sorumluluğuna ve aile, akrabalık gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde şekillenen geleneksel dayanışma örüntülerine devredildi (Atasü Topçuoğlu, 2016). Bu durumların varlığı, paralelinde sosyal hizmet alanındaki eleştirileri daha da güçlendirdi ve 1980'lerle birlikte sosyal hizmette, gerçek eleştirel yaklaşımların varlığı görünmeye başlandı (Akbaş, 2014). Bu dönemde birçok sosyal hizmet uzmanı, şirket kapitalizmi ile devlet politikaları arasındaki karmaşık ilişkileri kapsayan kapitalist ekonomi politikalarını eleştirirken buna ek olarak kadın hakları, engelli, gey ve lezbiyen haklarını destekleyen; ırkçılığa, sömürgeciliğe, emperyalizme karşı çıkan mücadelelere de katılmaya başladı (Montigny, 2011). Böylece, 1980'lerden itibaren radikal sosyal hizmete ek olarak; feminist sosyal hizmet, ırkçılık karşıtı ve çok kültürlü sosyal hizmet, baskı ve ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet gündeme gelmeye başlaması ve engelli haklarını, lezbiyen ve gey bireylerin haklarını, çevresel adaleti savunan, post-modernist, post-

yapısalcı başka yeni düşüncelerin de sosyal hizmete girmeye başlamasıyla eleştirel sosyal hizmet daha da güçlendi (Baines, 2011; Akbaş, 2014; Albayrak, 2021).

Özellikle, 1980'lerdeki sosyal hizmet teori ve pratiğinin, siyah insanları patolojikleştirdiğinin ve kontrol ettiğinin ortaya çıkmış olması, sosyal hizmette ırkçılık karşıtı, eşitliği ön plana alan bir yaklaşımın ortaya çıkmasına zemin hazırladı (McLaughlin, 2005). Örneğin, İngiltere bağlamında, sosyal hizmete yönelik ırkçılık karşıtı yaklaşımlar, 1980'lerde, mesleğin kendi içindeki ırkçılığın yanı sıra, hizmet sunumundaki ayrımcılık, adaletsizlik ve eşitsizlikler konusundaki endişelere de yanıt olarak ortaya çıktı (Dominelli, 1997). ırkçılık karşıtı yaklaşımların yükselişine devam ettiren çağdaş eleştirel yaklaşımların varlığı, zaman içerisinde toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığı dile getiren feminizmin sesinin de sosyal hizmet alanına dahil olmasına zemin hazırladı.

1800'lerde, aydınlanmacı liberal feminizmin sosyal ve siyasal hayatta kadınların erkeklerle eşit haklar elde etmesine yönelik talepleri ışığında ilk kez ön plana çıkan feminist hareketin, 1900'lerin başındaki savaş ortamında azalan ivmesi, özellikle 1960'larla birlikte radikal feminizm ekseninde yeniden canlanmaya başlamış ve hareket, 1980 sonrası dönemde küresel bağlamda hayli güçlenmiştir. Radikal feminist düşünce, 1960 sonrası dönemde, temelde ataerki yapının ve toplumsal cinsiyetin inşasının, cinsiyetçiliğin temeli olduğunu vurgulamıştır. Ataerkiyi bir yapısal faktör olarak analizin en temeline yerleştiren radikal feminist hareket, kişisel olanın politik olduğunu vurgulayarak, kadınların sorunlarının onların özel meseleleri olmadığını ve yapıya dayanan politik faktörlerin de sorunun analiz süreçlerine dahil olması gerektiğini yüksek sesle dile getirmiştir. Böylece, radikal yaklaşım gibi o da yapıyı ön plana alan yaklaşımlardan bir diğeri olmuştur. Feminist eleştirel düşünce, 1980 sonrasında sosyal hizmete de etki etmiş ve bu etki özellikle 2000'lerle birlikte artmıştır. Günümüzde, sosyal hizmet alanında, feminist teori etkisiyle oluşan birçok kazanım bulunmaktadır. Feminist düşüncenin sosyal hizmet teori ve uygulamasında yarattığı etkiyi Atasü Topçuoğlu (2016) şu şekilde açıklamaktadır:

- Feminizm, toplumun incinebilir gruplar olarak ele alınan kesimlerinin toplumsal bir grup olarak düşünülmesi ve baskıya karşı mücadele gündemi yaratılması konusunda bilinç uyandırmıştır.
- Feminizm, sosyal hizmette aile ve sosyal işlevselliğe ilişkin kalıpların sorgulanmasına imkân sağlamıştır.
- Feminizm, kadınlar arası farklılıkların fark edilmesi konusunda alan açmıştır.
- Feminizm, farklılıklarla bölünmek yerine farklılıklarla çoğalmayı ve yeni çalışma alanları kurmayı önermiştir.
- Feminizm, yanlış ikilikleri ve suni ayrımları ortadan kaldırmak gerektiğini vurgulamıştır.
- Feminizm, iktidarı yeniden kavramsallaştırmak için zemin ortaya koymuştur.
- Feminizm, ürün kadar süreci de önemsemek gerektiğini vurgulamıştır.

- Feminizm, yeniden adlandırma yapmanın önemini ortaya çıkarmıştır.
- Feminizm, kişisel olanın politikliğini görebilmenin kritik önemde olduğunu söylemiştir.
- Feminizm, kadın hareketinin ürettiği uygulamaları örnek almanın pozitif bir duruma yol açacağını vurgulamıştır.

Sosyal hizmette, sınıfsal adaletsizliği ön plana çıkaran radikal yaklaşım, ırksal baskıyı vurgulayan ırkçılık karşıtı yaklaşım ve ataerkiye vurgu yapan feminizm gibi çağdaş yaklaşımlar öncülüğünde yaşanan tüm bu eleştirel katkılar, mesleğin, biyo-medikal modele dayanan bakış açısının, farklı mercekler ışığında gelişmesine imkân sağlamıştır. Bu noktada, sosyal hizmette baskı karşıtı yaklaşımı doğuran süreçteki önemli unsurlardan birisinin, etnik azınlıkların, feministlerin veya engelli insanların gibi ezilen grupların iktidar yapılarına meydan okuma mücadelelerine yanıt verme ihtiyacı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Payne, 2005).

Postmodernizm akımının yükselişi, sosyal hizmetteki eleştirel mücadeleyi güçlendiren ve baskı karşıtı yaklaşımı temellendiren bir başka unsur olmuştur. Sosyal bilimlerin modernist çizgisi ve pozitivist geleneği, zaman içerisinde yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Modernist düşüncenin içerdiği evrenselci varsayımlar, bilimsel rasyonalite ve mutlak gerçeklik iddiası ve büyük anlatılar, post modern sosyal teorinin yükselişiyle beraber sorgulanmaya başlanmıştır. Postmodernizm, bireylerin özcü, sabit ve değişmez kimlikleri olduğu varsayımının aksine, tek boyutlu benlik yaklaşımlarını reddederek kesişen kimliklerin karmaşık, geçici ve akıcı dünyasına vurgu yapmıştır (Graham ve Schiele, 2010). Bireye ve topluma yardım meslekleri ise bu dönemde, Foucault gibi düşünürler tarafından hâkim statükoya uygun söylemler ve ahlaki kurallar yaratmakla, insanlar üzerinde denetim ve kontrol kurulmasına yardımcı olmakla itham edilmiştir (McLaughlin, 2005). Buna göre, yardım profesyonelleri, farklı insanları homojenleştirme ve bazılarının dahil olabildiği bazılarının dışlandığı bir dizi tanım etrafında birleştirme ve uyumu teşvik etme konularında katkı sunmaktadır (Dominelli, 2002). Bu durum, sosyal hizmette hem baskı hem de ayrımcılık karşıtı paradigmalarda gelişimini şekillendirmede önemli bir etkiye neden olmuştur (Schiele, 2007). Postmodernizmin etkisiyle birlikte, sosyal hizmet mesleğinin kendi baskıcı doğası analiz edilmeye başlanmış ve dil, anlatı, kimlik, öznellik gibi meseleler keşfedilmiştir.

1960 sonrası dönemde doğmaya başlayan tüm bu eleştirel çağdaş sosyal hizmet yaklaşımları, farklı farklı noktalara odaklanmış olsalar da temelde hepsi sosyal hizmet alanında benzer bazı dönüşümlerin yaşanması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Bu yaklaşımların vurgularını birkaç ana noktada özetlemek mümkündür. Akbaş (2014)'a göre, sosyal hizmet alanında hem sosyal bağlamı dikkate alan okumaları mevcut kılan hem de müracaatçıların öznelliklerine değer veren, dil ve anlatıyı önemseyen sosyal inşacı bir yaklaşım gelişmesi, bu vurguların özetleyebileceğimiz ilkidir. Bir diğer vurgu, sosyal hizmetin kendi mesleki kimliği içerisindeki baskıcı ve hiyerarşik olma potansiyelini dönüştürmesi gerekliliğidir. Bunun için, müracaatçı ve sosyal hizmet uzmanı arasında

yatay, eşitlikçi ve adil bir ilişki kurulmasına imkân veren bir çerçeve çizilmesi gerektiği söylenmektedir. Son olarak, eleştirel yaklaşımların birçoğu güçlendirmeye ve özgürleşmeye vurgu yapmaktadır. Böylece, sosyal hizmet için de kişisel olanın politikliği, toplumsal yapıların kişilerin yaşamı üzerindeki etkisi ve bireylerin öznellikleri önemli olacak ve sosyal hizmet uygulamasında daha derinlikli bir değerlendirme ve uygulama için eleştiriden güç alan bir zemin oluşup, mesleği daha da zenginleştirebilecektir (Payne, 2005).

BASKI KARŞITI YAKLAŞIMIN TEMEL UNSURLARI VE KLİNİK SOSYAL HİZMETE DAİR ÇIKARIMLAR

Diğer yardım meslekleriyle karşılaştırıldığında sosyal hizmetin, sosyal baskının köklerine ve etkilerine karşı çıkmak gibi çok belirgin bir misyonu vardır (Strier, 2007). Sosyal hizmette 1970'lerde radikal yaklaşımla başlayan ve ırkçılık karşıtı yaklaşım, feminizm gibi katkılarla güçlenen eleştirel dönem ve bu misyonların birleşimi, baskı karşıtı yaklaşımın gelişmesine etki etmiştir. 1990'lara gelindiğinde, sosyal hizmetin mevcut eleştirel pozisyonuna ivme kazandıracak olan birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde bazı sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmette ırkçılık karşıtı yaklaşımı, ırkçılığa aşırı vurgu yaptığı ve daha geniş siyasi ve sosyal bağlamı, işsizlik ve yoksulluğu ihmal ettiği ve diğer eşitsizlikleri de hafife aldığı gerekçesiyle eleştirmiş ve bu tür yaklaşımların sosyal hizmet için artık miadını doldurduğunu dile getirmiştir (Collins ve Wilkie, 2010).

Aynı zamanda bu dönemde gelişen post modern akımla birlikte, büyük anlatılar da yıkılmış ve artık yalnızca yapısal faktörlere atıfta bulunma dönemi sona ererek, bunun yerine gündelik hayattaki güç ilişkilerini, kimlik ve öznellik gibi bağlamları öne çıkaran yaklaşımlar gelişmeye başlamıştır (Akbaş, 2014). Neo-liberalizmin yükselişi ve artan yönetsel ideolojilerin refah karşıtı yaklaşımları arttırması ve sosyal hizmetin savunmasız müracaatçı gruplarının ihtiyaçlarına cevap verme, sosyal değişimi teşvik etme ve sosyal adaleti sürdürme kapasitesini zayıflatması ise eleştirilen bir başka yön olmuştur (Strier ve Binyamin, 2009). Bunlara ek olarak sosyal hizmet mesleği, yapısı gereği iç içe bulunduğu sistemlerden etkilenerek, kendisinin de baskı içeren bir alan olarak kurumsallaşmasının ve güç dengesizliği üzerine inşa olmasının önüne geçememiştir (Dominelli, 2002). Bu nedenlerle sosyal hizmetin baskıcı yapılarla ilişkisi ve kendi baskı içeren mesleki kimliği eleştirilmiştir. Sosyal hizmetin kendi özüne de karışmış olan ve müracaatçıları da etkileyen bu güç dengesizliği ile mücadele etmek ve hem müracaatçıların yaşamlarını hem sosyal hizmetin kimliğini baskıdan arındırmak için, bazı sosyal hizmet uygulayıcıları, zaman içerisinde baskı karşıtı sosyal hizmet olarak bilinen bir yaklaşımı benimsemişlerdir (Strier, 2007). Bu ortamda, 1990'larda baskı karşıtı yaklaşıma dair ilk metinler ortaya çıkmaya başlamıştır (Collins ve Wilkie, 2010).

Baskı karşıtı yaklaşım, ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte sosyal hizmet eğitimi, uygulaması ve araştırmasına çoklu katkılar sağlamıştır. Buna ek olarak sosyal hizmet mesleğinin kendi kimliğine

yönelik de birtakım itirazlar yöneltmiştir. Baskı karşıtı uygulamanın sosyal hizmete olan nitelikli katkılarını tartışmak ve bunların sosyal hizmette klinik uygulamaya sağlayabileceği imkanları analiz etmek bu başlığın ana amacıdır.

Peki, baskı karşıtı uygulama günümüzde nedir ve bize sosyal hizmet bağlamında ne gibi çıkarımlar, katkılar vaat etmektedir? Baskı karşıtı uygulama, bugün dünya genelinde birçok sosyal hizmet bölümünde öğretilen ve sosyal hizmet uzmanlarının çoğu tarafından benimsenen, baskıcı söyleme tepki olarak ortaya çıkmış ve baskının çeşitli biçimlerine aktif olarak meydan okumayı amaçlayan; eşitliği, güçlendirmeyi, katılımı, müracaatçı merkezliliği hem sürece hem sonuca odaklanmayı, dönüşümü teşvik eden sosyal adalet odaklı bir uygulama modeli veya yaklaşımıdır (Dominelli, 2002; Legge, 2016; Solomon ve Omorogiwa, 2020; Morgaine ve Moshoula, 2020). Dominelli (2002), baskı karşıtı uygulamanın, iktidar üzerine düşünme, ezilenleri dinleme, onlarla işbirlikçi bir şekilde bağlantı kurma, sorunları ve baskıyı açığa çıkarma ve baskıya meydan okuma ve değişim sürecini içerdiğini ileri sürmüştür. Baines (2011)'e göre, baskı karşıtı sosyal hizmet, mikro ve makro sosyal ilişkilerin üretebileceği baskıların farkında olan, gündelik hayat deneyimlerini etkileyen çoğul baskıları bilen, müracaatçı ile çalışmada katılımcılığı destekleyen hem diğer disiplinlerle hem de sosyal hareketlerle sosyal adalet bağlamında birlikte çalışabilen, sosyal hizmetin politik yönünü ön plana alan, baskı altında olan grupların ihtiyaçlarına duyarlı olan bir uygulamadır.

Çeşitli disiplinlere yayılmasına rağmen, baskı karşıtı yaklaşım, özellikle sosyal hizmet ve sosyal adalet arasında bağlantılar kurarak sosyal hizmette kök salmıştır (Sakamoto ve Pitner, 2005). Eleştirel geleneğe dayanan ve post-modern bir yaklaşım olan baskı karşıtı uygulama, çeşitli teorilerden parçalar ödünç alan, heterodoks, şemsiye bir terimdir (Sakamoto ve Pitner, 2005; Baines, 2011). Çeşitli yazarlar, baskı karşıtı uygulamanın ilham aldığı teorik temellerin; feminist teori, eleştirel teori, ırkçılık karşıtı yaklaşım, ayrımcılık karşıtı uygulama, Marksist ve sosyalist ideoloji, post kolonyal, post yapısal ve postmodernist teoriler olduğunu söylemiştir (Payne, 2005; Baines, 2011; Legge, 2016).

Özellikle son 30 yılda sosyal hizmet literatüründe etkileyici bir iz bırakan baskı karşıtı uygulama, bu teori ve bakış açılarına dayanarak, yasal ve politik düzeyde makro-sistemik değişiklikler yoluyla sosyal hizmet sunumunun yapısını ve prosedürlerini değiştirmeyi ve kurumsal ve toplumsal değişimler yoluyla baskının ortadan kaldırılmasını nihai hedef olarak görmektedir (Sakamoto ve Pitner, 2005; Strier, 2007). Dominelli (2002), baskı karşıtı yaklaşımı; toplumdaki sosyal bölünmeleri ve yapısal eşitsizlikleri ele alan, sosyal statüsü ne olursa olsun insanların ihtiyaçlarına cevap vererek daha uygun ve duyarlı hizmetler sunmayı amaçlayan, kişi merkezli bir felsefeyi bünyesinde barındıran, yapısal eşitsizliklerin insanların yaşamları üzerindeki zararlı etkilerini azaltmakla ilgilenen, eşitlikçi bir değer sistemi, hem sürece hem de sonuca odaklanan bir metodoloji ve sosyal hiyerarşilerin etkileşimleri ve birlikte yaptıkları işler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltarak

kullanıcıları güçlendirmeyi amaçlayan bireyler arasındaki ilişkileri yapılandırmanın bir yolu olarak tanımlamıştır. Baskı karşıtı yaklaşımın ön plana aldığı noktalar ve önemsedığı kısımlar, sosyal hizmet uygulamasında, uygulayıcılar için bir dizi bakış açısı yükümlülüğünü beraberinde getirmektedir. Çeşitli yazarlar, (Dominelli, 2002; Dalrymple ve Burke, 2006; Danso, 2009; Akbaş, 2014) baskı karşıtı sosyal hizmetin yaptığı vurguları şöyle özetlemiştir:

- Baskı karşıtı sosyal hizmet (BKSH), bireylerin sorunlarını bireysel bir düzlem yerine, onu ortaya çıkaran yapıları keşfederek ele almaktadır; bireysel yetersizliklerin aksine yapısal eşitsizliklerle, adaletsizliklerle ilgilenmekte ve bunları şekillendiren hâkim politikaları eleştirmektedir.
- BKSH, sorunları pratik biçimde çözmekten öte sorunla baskı mekanizması arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı önemsemektedir,
- BKSH, müracaatçının güçlenmesini, onun baskıyı ne düzeyde içselleştirdiği ve kabullendiği üzerinden değerlendirmektedir; müracaatçıların yaşamlarının kontrolünü ele geçirmelerini engelleyen kültürel, yapısal ve kişisel engelleri aşmak için araçlar ve beceriler sağlamayı, bilinç yükseltmeyi, klişelere meydan okumayı, eğitim ve katılım fırsatları için alan yaratmayı desteklemektedir.
- BKSH, sosyal hizmetin bir grup elitin elinde bulunan bir sosyal kontrol aracı ve uyumlaştırma gücü olmasına karşı çıkmakta ve bunun yerine yatay düzlemde oluşacak sosyal hizmet uzmanı-müracaatçı iş birliğine, açık ve net diyaloga, birbirinden öğrenmeye, birlikte direnmeye ve dönüşüme değer vermektedir.
- BKSH, müracaatçının öznelliğini merkeze almayı, onunla ilgili prototipleri ve önyargıları bir kenara bırakmayı ve uygulamayı onun kişisel anlatısına göre şekillendirmeyi önermektedir.
- BKSH, eleştirel öz yansıtmayı önermekte ve sosyal hizmet uzmanlarının kendi değerlerini bu bağlamda incelemesini önermektedir.
- BKSH, müracaatçıların baskı deneyimlerini dinlemek ve anlamak için alan yaratılmasını değerli bulmaktadır.
- BKSH, müracaatçının yaşamına izinsiz girmemeyi ve ona minimum düzeyde müdahale etmeyi önermektedir.
- BKSH, geleneksel sosyal hizmetin kabullerini ve uygulama anlayışını eleştirmekte ve sosyal hizmetin teori ile kurduğu bağı arttırma potansiyelini kullanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Baskı karşıtı yaklaşımın bu vurgularını tartışmak ve diğer çağdaş eleştirel sosyal hizmet yaklaşımları ile ortak olan ve ayrışan birtakım özelliklerini kapsamlı ele almak önemli görülmektedir. İlk olarak, baskı karşıtı yaklaşım da diğer birçok eleştirel yaklaşım gibi yapısal faktörlerin sosyal hizmet uygulamasında ele alınması gerektiğini vurgulamıştır. Bağlamdan kopuk bir değerlendirmenin,

müracaatçılar üzerinde baskıyı arttırıcı bir faktör olacağını söylemiştir. Güç ve baskı kavramlarını merkeze alan baskı karşıtı yaklaşım için Pollack (2017), amaçlananlardan önemli bir tanesinin, kişilerin yaşadıkları zorlukların bireyselleştirilmesini önlemek ve odağı bu zorlukların var olduğu daha geniş sosyal bağlama kaydırmak olduğunu belirtmiştir. Ana akım sosyal hizmetin, sosyal sorunları etkileyen geniş çerçeveye önem vermediğini savunan baskı karşıtı yaklaşım, sosyal sorunların depolitize edilmemesi gerektiğini söylemiş ve müracaatçıların sorunlarını ele alırken onların bireysel eksikliklerden ziyade yapısal faktörlerin bu soruna etkilerini ön plana alarak baskıcı politika ve uygulamaları değiştirmeye odaklanmıştır (Solomon ve Omorogiuwa, 2020). Bu anlamda, baskı karşıtı yaklaşımın sorunları bireysel düzlem yerine, onu ortaya çıkaran yapılar içerisinde keşfederek ele almasının klinik uygulamada karşımıza daha bütünlüklü bir değerlendirme yapma gereksinimi olarak çıkacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu noktada sosyal hizmet uzmanları, uygulamada bir kişinin yaşam tarzı veya diğer özelliklerinin hangi yapısal eşitsizlikleri güçlendirdiğini ve bu nüfus grubunun mikro, mezzo veya makro düzeyde karşılaştığı baskıyı nasıl etkilediğini sormalıdır (Hogewoning, 2012). Nitekim, Barnoff ve Moffatt (2007) baskı karşıtı yaklaşımın hem kişisel hem politik dikkate alan yapısının, mikro ve makro uygulama alanlarını bu yolla bütünleştirdiğini söylemiştir.

Baskı karşıtı yaklaşım güçlenmeye vurgu yapmaktadır. Baskı karşıtı uygulama, klinik uygulamada; müracaatçının öyküsünün dinlenmesi, ardından deneyimlediği baskıların psiko-sosyal analizi, bunu takiben baskıcı sosyal koşullarının değişimi için müdahale edilmesi, müracaatçının güçlenmesi ve son olarak müdahalenin değerlendirilmesini içermektedir (Tremblay, 2003). Güçlenmenin ve müracaatçının öznelliğinin ön planda olduğu tüm bu süreçte, nasıl bir güçlendirme tercih edilmesi gerektiği konusunda yaklaşımın bir değerlendirmesi vardır. Baskı karşıtı yaklaşımın önerdiği yaklaşıma göre, ilk olarak bireylerin kendileri hakkında hâkim normlar tarafından belirlenen tanımlama ve etiketlerden özgürleşmesi gerekmektedir (Akbaş, 2014). En başlarda da vurgulandığı gibi, baskı süreçlerinin karmaşıklığı içerisinde en başta baskıya maruz kalanlar kendilerine baskıyı içselleştirip kabullenerek haksızlık ediyor olabilirler. Bu bağlamda klinik sosyal hizmet uygulamasının ana dikkat kesileceği noktalardan birisinin, müracaatçının kendine yönlendirdiği etiketlemelerden ve suçlamalardan özgürleşmesi için ona yoldaşlık etmek ve güçlenmesine destek olmak olduğu söylenebilir. Buna ek olarak, güçlendirme noktasında klinik uygulama sürecinde bilinç yükseltici çalışmalar planlamak, müracaatçıların kendi yaşamlarının kontrolünü eline almasına destek olmak adına kararlarında onları desteklemek ve onları bu bağlamda farklı fırsatlarla tanıştırmaya çalışmak önemli bulunmaktadır.

Burada, müracaatçılar için geçerli olan baskının içselleşmesi riskinin, sosyal hizmet uzmanlarını da etkileyebileceği konusunda ayrı bir parantez açılması gerekmektedir. Sosyal norm ve değerler aynı toplumda yaşayan bireyleri statülerine bakmaksızın benzer yollarla etkileyebilmekte ve müracaatçıların kendileri için kabul ettikleri baskıları ve etiketleri, sosyal hizmet uzmanlarının da

onlar için düşünebilme riskini doğurmaktadır. Aynı zamanda sosyal hizmet uzmanları, müracaatçılara kendi kimliklerindeki kişisel değerlere dayanan birtakım tutumları empoze edebilmekte ve bu yolla baskıyı sürdürücü olabilmektedir (Hogewoning, 2012). Örneğin, velayet ve ebeveynlik konularında çalışan bir sosyal hizmet uzmanı, kendi doğrusu gereği geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirerek yalnızca heteronormatif çekirdek aile modelini en iyi aile modeli olarak sunabilir (Dominelli, 2002). Bu tanıma uymayan müracaatçıları için bu durum baskı unsurları taşır. Bu bağlamda baskı karşıtı yaklaşım, sosyal hizmet öğrencilerinin ve uzmanlarının eleştirel öz yansıtma yapmasını önermekte ve onların da varsa müracaatçıları ve onların ait oldukları gruplar hakkındaki ön yargılı düşünceleri ile yüzleşmelerini vurgulamaktadır. Öğrenciler ve uzmanlar, uygulamada kişisel ve sosyal statülerinin ve kararlarının, gücü elinde bulunduran baskın normlarla ne derece uyumlu olduğunu keşfetmeli ve kendi değerlerinin, deneyimlerinin ve sosyal konularının ayrıcalık ve baskı seviyeleri tarafından nasıl şekillendirildiği ve bu özelliklerin müracaatçılarla ilişkilerini nasıl etkilediği üzerine düşünmeye çalışmalıdırlar (Pollack, 2004; Hogewoning, 2012). Özdüşünümsel ve eleştirel bir uygulama için gerekli olan baskıyı analiz edebilme gücü, sosyal bilimlerle yakın bir ilişki içerisinde olmayı gerektirmektedir (Akbaş, 2014). Farklı baskı süreçleri hakkında daha çok okumak ve farklı uygulama ortamlarını tanımaya daha açık olmak müracaatçıların taşıdığı baskı süreçlerini ters yüz ederek güçlenmelerinde onlara destek olabilmek adına değerlidir.

Baskı karşıtı uygulama, güçlenmeye ek olarak uygulamada müracaatçıyı merkeze koymaya önem atfetmektedir. Müracaatçıları, prototip özellikler taşıyan, hâkim normlara göre değerlendirdiğimiz kişiler olarak kategorize etmek yerine, öznelliklerine ve biricikliklerine vurgu yapmaktadır. Müracaatçılarımızı, üstten bakarak açıklamak değil yanlarında durarak anlamamız gerektiğini vurgulamaktadır (Akbaş, 2014). Bunun içinse uygulamada müracaatçılarımızın yanında olup, onları dinlemenin ve söylemlerine ve kurgularına dikkat kesilmenin bizim için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Anladığımızda, baskıyı defetme ve güçlendirme potansiyelimizin arttığını vurgulayan baskı karşıtı yaklaşım, postmodernizmle uyumlu olarak baskı mekanizmalarının analizine ve öznenliğin inşasında dilin önemine, çoğul epistemolojilere, söyleme, anlatıya, kimlik ve farklılık gibi konulara dikkat çekmektedir (Mclaughlin, 2005; Akbaş, 2014). Kimlikleri ve fırsatları şekillendirme gücünü kabul eden baskı karşıtı yaklaşım, bu nedenle sosyal hizmet uygulayıcılarını, kişileri ve grupları aşağılayıcı etiketlerden kaçınmaları konusunda da uyarmaktadır (Solomon ve Omorogiuwa, 2020). Klinik uygulamada, müracaatçının anlatısına “gerçekten” kulak vermek ve onu kendi öznenliği içerisinde belirli kalıplara sokmaya çalışmadan ele almak bu noktada uygulamacılar için önemlidir. Müracaatçıların kurgularını görmeye başladıkça, bunları uygulamada onlarla birlikte ele almak ve sorgulamak daha kolay hale gelecektir.

Afrouz ve Crisp (2022), Avustralya'da yaşayan tesettürlü Afgan azınlık kadınlarla gerçekleştirdikleri çalışmalarında, sosyal hizmet uzmanlarının bu tür gruplar üzerinde baskıyı arttırmamak için uygulamada kullanılan dil bağlamında nasıl bir yaklaşım sergilemesi gerektiği konusunda bize bir bakış açısı sunmuşlardır. Buna göre, örneğin sosyal hizmet uzmanlarının, görüşmenin başında tesettürün bu kadınlar için ne anlama geldiği konusunda varsayımlarda bulunmamasının önemli olduğunu söylemişlerdir. Bireylerin, şu anda kendilerini ve sorunlarını nasıl gördüklerine ilişkin genel sorular sormak, ardından, başörtüsü gündeme gelirse, kadınların başörtüsü takma konusunda nasıl karar verdiklerini sormak gibi tarafsız bir dille sorular sorulmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları, İslam'a yönelik görüşlerin çeşitliliğinin ve Müslüman kadınların başörtüsü uygulamasına ilişkin farklılıklarının farkında olmalıdır. Kişileri, sadece dini aidiyetlerine göre belirli bir kalıp içerisinde değerlendirmek yerine, uygulamalarda kişi merkezli bir yaklaşımı ele almak gereklidir. Araştırmacının göçmen Afgan kadınlar üzerinden verdiği bu çarpıcı örnek, gündelik çalışmada birçok sosyal hizmet uzmanının farkında olmadan karşılaşabileceği bir durumu bize göstermektedir. Müracaatçının ilk etapta "gördüğümüz" hali, onunla ilgili birtakım ön kabulleri en baştan oluşturmaya aracı olabilse de müracaatçımızın hikayesi düşündüğümüzden bambaşka olabilir. Bu nedenle kültürel kimlikleri durağan şeyler gibi ele almamak ve kendi normlarını da değerlendirmede ana kriter olarak ortaya koymamak sosyal hizmet uzmanları için önemli bir duruştur.

Baskı karşıtı yaklaşımın, diğer çağdaş eleştirel sosyal hizmet yaklaşımlarından ayrıca dile getirdiği birtakım farklı görüşleri de vardır. Yaklaşımın vurguladığı en temel farklarından birisi, baskı biçimleri arasında hiyerarşik öncelikler belirlememesi, bunun yerine tüm baskı biçimlerini, çok sayıda noktada birbiriyle kesişen, toplam bir baskı sistemi yaratan şeyler olarak görmesidir (Mullaly, 2010). Toplum yaşamı, genel olarak baskıcıdır ve bu baskılar, insanların yaşadığı birçok zorluğun kaynağıdır (Danso, 2009). Baskı karşıtı yaklaşım, toplumdaki baskıların çeşitliliğine vurgu yapmakta ve sorunların kaynağı olarak bu baskıların mevcudiyetini açığa çıkarmaya odaklanmaktadır. Bir kişiyi etkileyen baskının spesifik bir yönünü değil tüm boyutlarını ve karmaşıklığını ele alması baskı karşıtı yaklaşımı, radikal, ırkçılık karşıtı ve feminist sosyal hizmet gibi belirli bir sosyal bölünmeye odaklanan sosyal hizmet biçimlerinin ötesine geçirmiştir (Dominelli, 2002). Yaklaşım, ezilen grupların hiyerarşisi olmadığını ve bir sosyal kimlik kategorisinin diğerinden daha fazla baskı altında olmadığını; baskı sistemlerinin birbirini etkileme ve yeniden üretme biçimlerini vurgulamıştır (Morgaine ve Moshoula, 2020). Baskı karşıtı teorisyenler yalnızca birden fazla yapısal baskı kaynağını da keşfetmekle kalmamış aynı zamanda kişisel tutumlardan kültürel değerlere kadar yapısal, kişisel, psikolojik ve kültürel baskı kaynakları arasındaki etkileşimle de ilgilenmişlerdir (Healy, 2014). Baskı karşıtı yaklaşım bu anlamda, tüm ezilen grupları ele alan ve baskılar arasında bağlantı kurma potansiyeline sahip olan bir yaklaşımdır (Collins ve Wilkie, 2010). Klinik uygulamada, baskı karşıtı yaklaşımın bu yönü, çoklu baskı unsurlarını görebilmeyi ve tüm bu baskı mekanizmalarının birbirleri ile olan karmaşık etkileşimini tanımlayarak, uygulamada ele almayı gerektirmektedir.

Baskı karşıtı yaklaşımın, diğer eleştirel yaklaşımlardan bir diğer önemli farkı ise sosyal hizmet mesleğinin kendi konumuna ve kimliğine yönelik daha sıkı eleştiriler getirmiş olmasıdır. Dominelli (2002) sosyal hizmet mesleğinin kendisinin de statüko ve tahakkümü destekleme noktasında bir işleve sahip olduğunu ve mesleğin asıl değerlerini gerçekleştirilebilmek adına bu baskıcı konumundan uzaklaşması gerektiğini vurgulamıştır. Baskı karşıtı yaklaşım, sosyal hizmet uzmanı ve müracaatçı arasındaki hiyerarşik, “üstteki” uzman kişi ve “daha aşağıdaki” yardım alan kişi tezahürüne karşı çıkmaktadır. Sosyal hizmet uzmanının bu ilişki içerisinde kendisini bilen, müracaatçıyı ise kendisinden öğrenen konumuna getirmemesi gerektiğinin altını çizen baskı karşıtı sosyal hizmet savunucuları, müracaatçının kendi hayatının uzmanı olan asıl kişi olduğunu ve sosyal hizmet uzmanının onunla yatay düzlemde bir ilişki kurması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda hem sosyal hizmet uzmanı hem müracaatçı o an buldukları konumlar farklı olsa da aynı toplumsal bağlamdan gelen kişilerdir ve birisinin diğerinden bu anlamda bir farkı yoktur. Dolayısıyla, klinik uygulama sürecinde de birbirleriyle dayanışma içerisinde ilerlemeli ve her ikisini de etkileyebilen baskılara karşı ortaklıklar kurup, birlikte mücadele etmelidirler.

Clifford ve Burke (2009) baskının, yalnızca güç sahiplerinin değerlerine uyguladığı bireysel zalim tutumlar olmadığını, aynı zamanda kurumsal, politik ve sosyal örüntülerde, ekonomik uygulamalarda ve bunların sonucu oluşan, etkileşim kaynaklı yapısal adaletsizliklerde de yer aldığını vurgulamıştır. Baskının bu özelliğinin farkında olan baskı karşıtı yaklaşım, bu nedenle baskı ile mücadelede sosyal hizmetin tek bir uygulama düzeyine yoğunlaşması yerine tüm uygulama seviyelerini birbirine bağlı ve birbirine bağımlı olarak anlar ve hem klinik sosyal hizmet uygulamasında hem de baskıcı makro sosyal hizmet sistemlerini dönüştürmede çaba gösterilmesi gerektiğini savunur (Dominelli, 2002; Barnoff ve Moffatt, 2007). Ancak, makro düzeydeki politikaların veya yasaların, bireysel baskıları ve yaşamları etkilediğinin hayli farkında olması, baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının örgütsel değişiklikler, yasa ve politika değişimleri gibi makro dönüşümler yoluyla sosyal hizmet sunum sistemlerinin yapısının ve prosedürlerinin değiştirilerek birtakım dönüşümlerin gerçekleşmesine zemin hazırlanmasına ayrı bir önem atfetmesine neden olur (Dalrymple ve Burke, 1995; Dominelli, 2002; Morgaine ve Moshoula, 2020). Baskı karşıtı yaklaşım bu konuda sosyal hizmet uzmanları kadar devlete de büyük bir rol düştüğünü söyler (Dalrymple ve Burke, 1995). Klinik uygulamada, sosyal hizmet uzmanlarının çalışmaları yasal bir zemine ve kurumsal bir işleyişe dayanır. Bu noktada uzmanlar, gerekli görmeleri halinde klinik uygulamada kullandıkları yasa-yönetmelik-işleyiş veya sosyal politikaların değiştirilmesi yönünde taleplerde bulunup, bu konuda savunuculuk yaparak, baskı karşıtı bir duruş sergileyebilirler.

Baskı karşıtı yaklaşımın sosyal hizmet alanında benimsenmesi, sosyal hizmet araştırmasının da bu bağlamda ele alınmasına zemin hazırlamıştır. Bilimsel araştırmalardaki baskı potansiyeli ve güç eşitsizliklerinin bir sonucu olarak baskı karşıtı araştırma, sosyal hizmette son 20 yılda kullanılmaya

başlanmıştır (Bilotta, 2020). Modernizmle birlikte şekillenen pozitivist bilgi anlayışı, sosyal hizmet alanına da uzun süre hâkim olmuştur. Sosyal hizmette eleştirel yaklaşımların gelişmeye başlaması, geleneksel sosyal hizmet araştırmasının da sorgulanmasına yol açmıştır. Devlet daireleri ve akademik kurumlar, geleneksel sosyal hizmet araştırma gündemini ve metotlarını belirleyen ana unsurlardır (Dominelli, 2002; Strier, 2007). Baskı karşıtı sosyal hizmet araştırması, statüko ile iş birliği içerisinde olan ve onun çıkarlarına odaklı bu sosyal hizmet araştırma anlayışını, bilginin özgürleştirici ve değişimi sağlayıcı doğasını kısıtlayabileceği ve baskı mekanizmalarına katkı verebileceği için eleştirmiştir.

Dönüştürücü karakterde olan baskı karşıtı araştırma paradigması köklerini; sosyal bilimlerde insanların topluma katılmak için eşit fırsatlara sahip olması gerektiği kavramına dayandıran; katılımcı araştırma, eylem araştırması ve özgürleştirici araştırma yaklaşımlarından almıştır (akt. Strier, 2007). Baskı karşıtı araştırmacılar daha çok ezilen nüfus gruplarının araştırılmasına odaklanırlar ve baskı sistemlerini, eşitsiz güç ilişkilerini, görünenin arkasındaki politikliği ve “gerçeklerden” ziyade anlamları ve değişimi gerçekleştirmek için olması gereken prosedürleri araştırırlar (Potts ve Brown, 2005). Strier (2007)’e göre baskı karşıtı araştırma, baskının sistematik olarak incelenmesini ve ondan uzaklaşmayı sağlayacak bilginin geliştirilmesini hedefleyen, nicel ve nitel yöntemleri bir arada kullanabilen, katılımcıların araştırmaya aktif katılımına, araştırmacı katılımcı arasındaki yatay ve güvenilir ilişkiye, katılımcının anlatisına ve bilgisine değer veren bir araştırma yaklaşımıdır. Klinik düzlemin de bir parçası diyebileceğimiz sosyal hizmet araştırması, sosyal hizmet teori ve uygulamasına bilgi sağladığı ve araştırma içerisinde de baskıya meydan okumaya fırsat verdiği için önemlidir. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanlarının, klinik uygulamada araştırmaya daha fazla alan açmaları ve baskı karşıtı bir araştırma duruşunu benimsemeleri önerilmektedir.

Son olarak baskı karşıtı uygulama, sosyal hizmet eğitimi için de bir perspektif sunar. Sosyal hizmet eğitim müfredatının baskıya ve baskıyla mücadele etmeye yönelik unsurları içerecek şekilde planlanması, yaklaşımın bu konudaki ana vurgusudur. Çeşitli araştırmalarda, baskı karşıtı uygulamanın sosyal hizmet öğrencilerinin eğitim ve öğretimine ne ölçüde dahil edildiği araştırılmış ve sosyal hizmet eğitiminde baskıyla ilgili ders içeriklerinin görülmeye başlanmasına karşın, öğrencilerin kendilerini bu konuda yeterince donanımlı hissetmedikleri ve geleneksel klinik uygulamaya daha yatkın oldukları sonucuna varılmıştır (akt. Solomon ve Omorogiuwa, 2020). Baskı karşıtı uygulamanın klinik uygulamada daha fazla yer bulabilmesi için eğitim içeriklerini bu minvalde daha fazla geliştirmek, öğrencilere klinik uygulamada baskı karşıtı yaklaşımı kullanma imkânı sunabilmek ve süpervizyonda baskı karşıtı uygulamayı ele almak gibi süreçler yoluyla onları desteklemek gerektiği düşünülmektedir. Sosyal hizmet akademisyenlerinin eleştiriye ve dönüşümlü öğrenmeye sosyal hizmet eğitiminde daha çok yer vermesi ise bir başka bu bağlamdaki öneri olarak önümüzde durmaktadır.

Baskı karşıtı yaklaşımın birçok güçlü yönü olmasına rağmen, literatürde ona yönelik çeşitli eleştiriler de göze çarpmıştır. Yaklaşım, sosyal dünyada ortaya çıkabilecek güç ilişkilerinin hacmini ve karmaşıklığını her zaman yeterince kavrayamaması ve kurban haline aşırı vurgu yapması noktalarında eleştirilmiştir (Tew, 2006). Buna ek olarak yaklaşım, teoride kalmakla, müracaatçılar tarafından erişilebilir olmamakla, makro düzeye odaklanırken klinik uygulamaya yönelik sınırlı kalmakla ve belirsizlikler taşımakla, batı hegemonyasında olmakla ve sosyal hizmet uzmanlarına altından kalkmakta zorlanacakları bir yük yükleyerek onların cesaretlerini kırmakla ilişkilendirilmiştir (Payne, 1997; Graham ve Schiele, 2010; Baines, 2013; Morgaine ve Moshoula, 2020). Bu eleştirilerin, baskı karşıtı yaklaşımın daha çok gelişmesi ve klinik uygulamada kendine daha fazla yer bulabilmesi adına dikkate alınmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Karmaşık bir kavram diyebileceğimiz baskının tanınması ve defedilmesi zorlu olabilmektedir. Sosyal hizmet ise, değişen dünya içerisinde kendi teori ve uygulamasını yeni koşullar temelinde geliştirebilmiş ve geliştirmeye devam etmekte olan bir alandır. Dünyadaki çeşitli gelişmelerle birlikte baskının sosyal bilimler alanında tartışılmaya başlanmasıyla birlikte baskıyla mücadele üzerinden sosyal hizmet de kendisini yenilemiş ve sosyal hizmet disiplini içerisinde baskı karşıtı uygulama kendisine yer bulmuştur. Klinik sosyal hizmette de baskı karşıtı uygulamanın imkanları önemli görülmesine karşın, bu konuda henüz yeterli düzeye ulaşılamadığı düşünülmektedir. Klinik uygulamada baskı karşıtı yaklaşımı kullanmak isteyen sosyal hizmet uzmanlarının benimsemesi gereken bir takım uygulama ilkeleri ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki gibi özetlemenin mümkün olduğu bu ilkeler, sosyal hizmet uzmanlarının klinik uygulamalarında baskı karşıtlığına daha çok yer vermesinin önünü açabilecek temel bazı unsurlardır. Sosyal hizmet uzmanlarının klinik uygulamada baskıya karşı olma konusunda bir tavır benimsemelerinin, müracaatçıların özgürleşmesine ve güçlenmesine katkı sunacağına ve mesleki uygulamaların niteliklerini artıracığına inanılmaktadır. Tüm bu bilgilerden hareketle, baskı karşıtı yaklaşımı klinik uygulamaya daha fazla dahil edebilmek için özetle şu önerileri dikkate alabiliriz:

- Sorunların arka planındaki çoklu baskı unsurlarını ve sosyal bağlamı görmek için uygulamamızda alan açmalı ve klinik sosyal hizmet uygulamasının da politik ve dönüştürücü olması gerektiğini dikkate almalıyız.
- Uygulamamız boyunca, müracaatçımızın haklarına, biricikliğine, özerkliğine ve kararlarına saygı duymalıyız. Güçlendirmeye önem vermeliyiz.
- Klinik uygulamada müracaatçımızın anlatısını merkeze almalı ve baskın söylemlerin onun hikayesinde nasıl işlendiğini anlamaya odaklanmalıyız. Onu patolojikleştirmekten kaçınmalıyız.

- Uygulamamız boyunca, kendi kimliklerimizin kendimizden farklı olanlarla çalışmadaki etkisinin farkında olmalı ve müracaatçımızla her daim yatay bir ilişki kurmaya özen göstermeliyiz.
- Klinik uygulamada değişim hedeflerimizin arasına kurumsal ve yasal değişikliklerin yapılmasını da katmalıyız.
- Klinik uygulama alanımızla ilgili hem ulusal hem de uluslararası iş birliklerine açık olmalı ve sosyal hareketlerle birlikte çalışabilmeliyiz.
- Klinik uygulamamız içerisinde bilinç yükseltici çalışmalara yer vermeliyiz.
- Neoliberal politikaların dayattığı bürokratik engellerle mücadele etmeli, sosyal analiz yapmalı ve eleştirel duruşta olmalıyız.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Barnoff, L., & Moffatt, K. (2007). Contradictory tensions in anti-oppression practice in feminist social services. *Journal of Women and Social Work*, 22(1), 56-70.
- Strier, R., & Binyamin, S. (2009). Developing anti-oppressive services for the poor: a theoretical and organisational rationale. *British Journal of Social Work*, 1-19.
- Afrouz, R., & Chrisp, B. (2022). Anti-oppressive Practice in Social Work with Women Wearing Hijab. Eds: H. Schmid, & A. Sheikhzadegan. *Exploring Islamic Social Work Between Community and the Common Good içinde* (s. 203-219). Cham: Springer.
- Akbaş, E. (2014). *Sosyal Çalışmada Çağdaş Eleştirel Perspektifler*. Ankara: Sabev Yayıncılık.
- Albayrak, H. (2021). Eleştirel sosyal hizmet uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 383-401.
- Atasü Topçuoğlu, R. (2016). Kadın Hareketleri ve Feminist Bilgi Birikiminin Sosyal Hizmetlere ve Sosyal Çalışmaya Getirdiği Açılımlar Üstüne Düşünceler. Eds: D. Şaşman Kayılı, & F. Şahin, *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Hizmet içinde* (s. 9-27). Ankara: Nika Yayınevi.
- Baines, D. (2011). *Doing anti-Oppressive Practice: Social Justice Social Work*. Fernwood Publishing.
- Baines, S. (2013). Music therapy as an anti-oppressive practice. *The Arts in Psychotherapy*, 40, 1-5.
- Bilotta, N. (2020). Anti-Oppressive social work research: prioritising refugee voices in kakuma refugee camp. *Ethics and Social Welfare*, 14, 1-18.

- Clifford, D., & Burke, B. (2009). *Anti-Oppressive Ethics and Values in Social Work*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Collins, S., & Wilkie, L. (2010). Anti-Oppressive practice and social work students' portfolios in Scotland. *Social Work Education, 29*(7), 760-777.
- Curry-Stevens, A. (2011). Persuasion: Infusing advocacy practice with insights from anti-oppression practice. *Journal of Social Work, 1*-19.
- Dalrymple, J., & Burke, B. (1995). *Anti-oppressive Practice: Social Care and the Law*. Buckingham: Open University Press.
- Danso, R. (2009). Emancipating and empowering de-valued skilled immigrants: What hope does anti-oppressive social work practice offer? *British Journal of Social Work, 39*, 539–55.
- Dominelli, L. (1997). *Sociology for Social Work*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Dominelli, L. (2002). *Anti-Oppressive Social Work Theory and Practice*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Graham, M., & Schiele, J. (2010). Equality-of-oppressions and anti-discriminatory models in social work: reflections from the USA and UK. *European Journal of Social Work, 13*(2), 231-244.
- Healy, K. (2014). *Social work Theories in Context: Creating Frameworks for Practice*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Hogewoning, L. (2012). Anti Oppressive Practice and Social Trinitarianism: An Interconnection of Faith and Social Work Principles. *NACSW Convention 2012*. St. Louis, MO: North American Association of Christians in Social Work.
- Legge, M. (2016). The role of animal-assisted interventions in anti-oppressive social work practice. *British Journal of Social Work, 1*-16.
- Mclaughlin, K. (2005). From ridicule to institutionalization: anti-oppression, the state and social work. *Critical Social Policy, 25*(3), 283–305.
- Montigny, G. (2011). Beyond anti-oppressive practice: Investigating reflexive social relations. *Journal of Progressive Human Services, 22*(1), 8-30.
- Morgaine, K., & M. C.-D. (2020). *Anti-Oppressive Social Work Practice Putting Theory in Action*. San Diego: Cognelle.
- Mullaly, R. (2010). *Challenging Oppression and Confronting Privilege: A Critical Social Work Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Payne, M. (2005). *Modern Social Work Theory*. Londra: Palgrave Macmillan.

- Pollack, S. (2004). Anti-oppressive social work practice with women in prison: discursive reconstructions and alternative practices. *British Journal of Social Work, 34*, 693–707.
- Potts, K., & Brown, L. (2005). Becoming an anti-oppressive researcher. Eds: L. Brown, & S. Strega, *Research as Resistance içinde*. Toronto: Canadian Scholars' Press.
- Sakamoto, I., & Pitner, R. (2005). Use of critical consciousness in anti-oppressive social work practice: disentangling power dynamics at personal and structural levels. *British Journal of Social Work, 35*, 435–452.
- Schiele, J. (2007). Implications of the equality-of-oppressions paradigm for curriculum content on people of color. *Journal of Social Work Education, 43*(1), 83-100.
- Solomon, A., & Omorogiuwa, T. (2020). Applying anti-oppressive approach to social work practice in Africa: reflections of Nigerian BSW students. *Journal of Humanities and Applied Social Sciences, 2*(3), 197-213.
- Strier, R. (2007). Anti-Oppressive research in social work: A preliminary definition. *British Journal of Social Work, 37*, 857–871.
- Tew, J. (2006). Understanding power and powerlessness: towards a framework for emancipatory practice in social work. *Journal of Social Work, 6*(1), 33-51.
- Tremblay, G. (2003). Understanding multiple oppressions and how they impact the helping process for the person requesting assistance. Ed: W. Shara, *Emerging Perspectives on Anti-oppressive Practice içinde* (s. 381-392). Toronto: Canadian Scholars' Press.